

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук, доцента
Є.В. Карпенка на дисертацію Марчук Сніжани Вікторівни «Вплив
перфекціонізму на розвиток емоційного інтелекту в осіб юнацького
віку», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 053 – психологія, галузі знань 05 «Соціальні
та поведінкові науки»**

Дисертаційна робота Марчук Сніжани Вікторівни присвячена актуальній проблемі впливу перфекціонізму на розвиток емоційного інтелекту в осіб юнацького віку, що по-перше, на нашу думку, з часом має усі тенденції виокремитися в окрему самостійну міждисциплінарну галузь науки; а по-друге, такого змісту наукові праці, підкреслюють прикладні перспективи застосування отриманих результатів у розроблених рекомендаціях навчально-тренінгового курсу методом позитивної психотерапії «Переписування жорстких переконань щодо життя». Адже курс може бути використаний у професійній підготовці майбутніх психологів, у діяльності практичних психологів освітніх закладів та соціально-психологічних центрів, а також може бути корисним кожній людині, яка прагне покращити свій власний добробут і добробут людей навколо себе.

Напрямок дисертаційного дослідження пов'язаний із темою науково-дослідної роботи кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Соціально-психологічні особливості самоздійснення особистості в умовах трансформаційних змін» (0120U100295). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Витяг з протоколу № 3 від 22.10.2020 р.) і узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (Витяг з рішення бюро № 2 від 20.04.2021 р.)

Дисертанткою методологічно грамотно визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, які достатньою мірою відповідають

заявленій темі. Метою роботи визначено здійснити теоретичний аналіз та емпіричне вивчення впливу перфекціонізму на емоційний інтелект осіб юнацького віку. Відповідно до мети було сформульовано такі завдання: здійснити теоретичний аналіз проблеми взаємозалежності перфекціонізму та емоційного інтелекту; емпірично дослідити форми та рівні перфекціонізму, рівні емоційного інтелекту, прояви базових емоційних установок у юнацькому віці; розробити та описати програму навчально-тренінгового курсу методом позитивної психотерапії «Переписування жорстких переконань щодо життя», яка орієнтована на активізацію первинних та вторинних здібностей щодо конструктивізації перфекціонізму та розвитку емоційного інтелекту осіб юнацького віку; розробити методичні рекомендації щодо конструктивізації перфекціонізму осіб юнацького віку методом позитивної психотерапії.

Приємне враження справляє правильність структурування роботи, визначена дослідницькою логікою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 212 найменувань, з яких 90 іноземною мовою. Дисертанткою проаналізовано належний обсяг української та зарубіжної наукової літератури, що стосуються теми роботи. Зазначена теоретико-методологічна база відрізняється фундаментальністю психологічних підходів та положень, на які опиралася авторка, де особливу увагу приділено положенню про: перфекціонізм як цілісний та дихотомічний психічний конструкт, позитивний ефект якого полягає у досягненнях особистості, результативності, продуктивності, а негативний – у незадоволенні результатами власної діяльності, постійними сумнівами у правильності дій, фіксації на помилках і невдачах, самозвинуваченнях, страху критики з боку оточення залежно від особливостей емоційного інтелекту особистості; аналізу проблеми емоційного інтелекту на сучасному етапі розвитку психологічної науки в Україні.

У першому розділі «Теоретичний аналіз проблеми впливу перфекціонізму на емоційний інтелект осіб юнацького віку» проведено теоретичне узагальнення досліджень перфекціонізму, який має складну функціональну

структуру. Дисертантка дотримується визначення, що перфекціонізм осіб юнацького віку являє собою цілісний та дихотомічний психічний конструкт, позитивність якого представлено досягненнями особистості, результативністю, продуктивністю, а негативний – незадоволенням власними результатами діяльності, постійними сумнівами у правильності дій, фіксацією на власних помилках й невдачах, самозвинуваченнях, страху критики з боку оточення залежно від особливостей емоційного інтелекту особистості. Відповідно до теоретичного аналізу, проблема емоційного інтелекту та дискусії навколо поняття «Емоційний інтелект» є актуальними нині, попри наявність численних досліджень цього феномену. Також беззаперечним здобутком авторки є розробка теоретичної моделі впливу перфекціонізму на емоційний інтелект осіб юнацького віку, що у своєму змісті інтегрує позитивний підхід, його принципи, метод позитивної психотерапії, властивості особистості, форми вираження перфекціонізму, субкомпоненти емоційного інтелекту як визначену структуру взаємопов'язаних елементів.

У другому розділі «Емпіричне дослідження впливу перфекціонізму на емоційний інтелект у осіб юнацького віку» описується організація та методи емпіричного дослідження рівнів і форм вираженості перфекціонізму у юнацтва й структури та рівнів розвитку емоційного інтелекту, а також визначення особливостей залежності емоційного інтелекту від юнацького перфекціонізму.

Авторкою окреслено мету емпіричного дослідження, що полягала у виявленні та оцінці впливу перфекціонізму на емоційний інтелект у осіб юнацького віку; основні завдання констатувального етапу дослідження та їх реалізація. А також зазначено вибірку, хронологію і етапи дослідження, яке проводилося продовж 2021-2023 років; обґрунтовано застосування методів та методик на етапі констатувального дослідження проблеми.

Емпірично виявлено, що для досліджуваних студентів спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота» більш характерною формою є адаптивний перфекціонізм для яких властивими є високі показники за шкалами «Високі стандарти» та «Прагнення до порядку». Серед загальної

вибірки досліджуваних осіб юнацького віку більша частина студентів виявила низький рівень розвитку актуальних здібностей, поведінкових реакцій на конфлікт, моделей наслідування.

За результатами кореляційного аналізу було виявлено множинний взаємозв'язок між перфекціонізмом, актуальними здібностями, поведінковими реакціями на конфлікт, моделями наслідування та складовими емоційного інтелекту. Здійснений аналіз досліджуваних ознак перфекціонізму, виражених у осіб юнацького віку на низькому, середньому та високому рівнях став дав змогу до такого висновку: вплив перфекціонізму на розвиток складових емоційного інтелекту має позитивний та негативний аспекти. Проведений факторний та регресійний аналізи дослідницею дозволили виокремити у змісті позитивного аспекту такі ознаки перфекціонізму, як: оптимістичні моделі наслідування, високі особистісні стандарти діяльності й стосунків; прагнення до порядку. До переліку негативних аспектів перфекціонізму авторка зараховує: негативні моделі наслідування, занижений або нереалістично завищений характер стандартів діяльності й стосунків; низький рівень прагнення до порядку; полярне мислення; переживання невідповідності власним високим стандартам.

Третій розділ «Формувальний вплив конструктивізації перфекціонізму методом позитивної психотерапії на емоційний інтелект у осіб юнацького віку» присвячений розробці програми формувального впливу конструктивізації перфекціонізму на емоційний інтелект осіб юнацького віку з урахуванням виявлених у констатувальному експерименті методами факторного, регресійного та кластерного аналізів таких ознак конструктивного перфекціонізму, як: високі особистісні стандарти діяльності й стосунків; прагнення до порядку, а також таких ознак неконструктивного перфекціонізму, як: занижений або нереалістично завищений характер стандартів діяльності й стосунків; низький рівень прагнення до порядку; полярне мислення; переживання невідповідності власним високим стандартам.

За результатами, отриманими під час виконання завдань констатувального

експерименту із врахуванням інтегрованих теоретико-методологічних положень щодо розвитку особистості, сформульованих у межах гуманістичного, особистісно-діяльнісного, позитивного та транскультурального підходів, принципів надії, балансу й гармонізації, консультування та самодопомоги, постулюваних як закономірні явища в гуманістичній психології, позитивній та транскультуральної психотерапії, було розроблено навчально-тренінговий курс методом позитивної психотерапії «Переписування жорстких переконань щодо життя».

Результати формувального експерименту та показники діагностичного зрізу після формувального впливу, отримані за методиками показали позитивну динаміку, актуальних здібностей, поведінкових реакцій на конфлікт, моделей наслідування, рівнів та форм вираженості перфекціонізму, структури та рівнів розвитку емоційного інтелекту у досліджуваних осіб експериментальної вибірки. Запропоновані методичні рекомендації щодо конструктивізації перфекціонізму осіб юнацького віку методом позитивної психотерапії з метою забезпечення ефективного проведення навчально-тренінгового курсу з конструктивізації перфекціонізму та розвитку у майбутніх психологів навичків диференційного аналізу як вміння розрізняти, досліджувати та розвивати актуальні здібності осіб юнацького віку від деструктивної до конструктивної концепції особистості.

Висновки дисертаційної роботи є переконливими, чітко сформульованими та логічно відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Виклад матеріалу в розділах дисертації є послідовним та пов'язаним між собою.

Ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Підсумовуючи зазначене вище, варто наголосити на сильних сторонах дисертації Марчук Сніжани Вікторівни. Це, насамперед, актуальність та незрівняний прикладний контекст. Також презентована дисертація характеризується ґрунтовністю та змістовною насиченістю; виконана на достатньому теоретичному і методичному рівнях; має перспективи подальшого дослідження.

Загалом відзначаємо належний науковий і методичний рівень

дисертаційного дослідження. Не підлягає сумніву наукова новизна дослідження, яка передусім полягає у тому, що вперше розроблено теоретичну модель дослідження впливу перфекціонізму на емоційний інтелект осіб юнацького віку, що у своєму змісті інтегрує позитивний підхід, його принципи, метод позитивної психотерапії, властивості особистості, форми вираження перфекціонізму, субкомпоненти емоційного інтелекту як визначену структуру взаємопов'язаних елементів; виявлено варіативність впливу юнацького перфекціонізму на емоційний інтелект залежно від позитивності-негативності досліджуваних ознак перфекціонізму; виявлено зумовленість множинного взаємозв'язку між перфекціонізмом та складовими емоційного інтелекту від форм прояву перфекціонізму таких, як: гіперперфекціонізм; деструктивний перфекціонізм; конструктивний перфекціонізм; гіпоперфекціонізм; визначені діяльнісно-комунікативний та когнітивно-афективний фактори впливу перфекціонізму на емоційний інтелект; виокремлено у змісті позитивного аспекту такі ознаки перфекціонізму, як: високі особистісні стандарти діяльності й стосунків; прагнення до порядку; визначено у змісті негативного аспекту такі ознаки перфекціонізму, як: занижений або нереалістично завищений характер стандартів діяльності й стосунків; низький рівень прагнення до порядку; полярне мислення; переживання невідповідності власним високим стандартам.

Слід також підкреслити, що результати дослідження підтверджуються та повною мірою відображаються в наукових публікаціях авторки. Усі публікації прямо пов'язані з темою дисертації та відображають її зміст. Основний зміст роботи висвітлено у 14 публікаціях, з них: 4 наукові статті у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України; 1 статті у періодичному науковому виданні інших держав, та 9 тез у збірниках наукових праць і матеріалах науково-практичних конференцій. Підтверджуємо, що кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України до підготовки докторів філософії. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання. Дисертаційне дослідження Марчук С.В. охоплює широкий

спектр проблем сучасної психологічної науки та має не тільки теоретичне, а й практичне значення. Представлена анотація дисертації є узагальненим викладом основного змісту дисертаційного дослідження та повністю відповідає викладеному тексту роботи. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації та подана двома мовами: українською та англійською. У тексті анотації також зазначена наукова новизна та практичне значення роботи, поданий повний перелік наукових публікацій здобувача, що відповідає вимогам МОН України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне висловити деякі дискусійні положення та побажання:

1. Авторка доводить, що конструктивізація перфекціонізму методом позитивної психотерапії призводить до розвитку емоційного інтелекту осіб юнацького віку. На нашу думку слід було взяти до уваги і засоби арт-терапії, які спрямовані на розвиток і корекцію емоційної сфери особистості.

2. Дослідження впливу перфекціонізму на емоційний інтелект осіб юнацького віку було проведено під час війни. З огляду на це було б доцільно диференціювати відмінності у досліджуваних ознаках не тільки за спеціальностями і курсами, але й за ознакою постраждалості/психотравматизації внаслідок військових подій.

3. Ефективність розробленої програми навчально-тренінгового курсу методом позитивної психотерапії щодо конструктивізації перфекціонізму та розвитку емоційного інтелекту доведено за результатами аналізу змін, що відбулися внаслідок здійсненого формувального впливу на осіб юнацького віку. На наш погляд, варто було б дослідити ефективність даної програми для осіб не тільки юнацького, але й осіб дорослого віку.

4. У дисертаційній роботі наявні деякі граматичні та стилістичні неточності, але вони не впливають на загальну позитивну оцінку наукового доробку.

Висловлені дискусійні положення та побажання носять рекомендаційний характер. Вони не знижують загальної оцінки наукової роботи, яка є цілісним дослідженням важливої та актуальної теми.

Дисертаційна робота Марчук Сніжани Вікторівни на тему «Вплив

перфекціонізму на розвиток емоційного інтелекту в осіб юнацького віку» є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна, повнота викладу дисертації в опублікованих працях підтверджують, що авторка виконала роботу на належному методологічному, науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях.

Таким чином, дисертаційна робота Марчук Сніжани Вікторівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка - Марчук Сніжана Вікторівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, доцент,

т.в.о. завідувача кафедри практичної психології

Львівського державного

університету внутрішніх справ

Є.В. Карпенко

«07» грудня 2023 року

Підпис год. Є. Карпенко
засвідчує:
Професор МВДУВ

О.Башкет